

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.038 у Хмельницькому університеті
управління та права імені Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Крушинського С.А. на дисертацію
Вашук Олени Володимирівни на тему «Аудитор як спеціальний суб'єкт
кримінального правопорушення за законодавством України»,
подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності теми дисертації. Розвиток вітчизняної економіки, трансформація економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності обумовили становлення і розвиток інституту аудиту в Україні. Важлива роль аудиту пояснюється тим, що ця діяльність надає об'єктивну, достовірну, інформацію щодо фінансового становища суб'єктів господарювання для широкого кола зацікавлених осіб. Зокрема, інвестори та кредитори зацікавлені в отриманні точної та повної фінансової звітності, яка буде слугувати надійним джерелом інформації для прийняття подальших рішень.

Зрозуміло, що аудитор як особа, яка отримує спеціальний дозвіл (повноваження) від державних органів на перевірку стану фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, повинен здійснювати свою діяльність сумлінно, відповідно до вимог чинного законодавства. Разом з тим, аудиторська діяльність чутлива до корупційних ризиків. Недоброчесність аудиторів під час здійснення аудиторської діяльності, вчинення ними кримінальних правопорушень може завдати істотної шкоди суб'єктам господарювання. Тому цілком логічним виглядає криміналізація окремих протиправних діянь, що можуть вчинятись аудитором як особою, яка надає публічні послуги.

Разом з тим, низка питань, пов'язаних з притягненням до кримінальної відповідальності аудиторів, є дискусійними і мають неоднозначну наукову оцінку. Варто також відзначити, що попри велику увагу науковців до проблем суб'єкта вчинення кримінального правопорушення, комплексного дослідження такого спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, як аудитор, на рівні дисертації не проводилося. З огляду на вказані аргументи є всі підстави погодитися із вибором теми дисертації як безумовно актуальної для теорії кримінального права, а також правозастосовної практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертантка чітко окреслила наукову проблему, яка підлягає дослідженню і вирішенню, правильно визначила об'єкт та предмет дослідження. Структура дисертаційного

дослідження характеризується чіткою і послідовною побудовою. Запропонована структура дисертації дала можливість авторці розкрити сутність аудиторської діяльності, ознаки аудитора як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, дослідити історію становлення законодавства про кримінальну відповідальність аудиторів, проаналізувати кримінальне законодавство України та окремих зарубіжних держав в частині відповідних кримінально-правових заборон, визначити систему кримінальних правопорушень, що вчиняються аудитором як спеціальними суб'єктами, здійснити аналіз об'єктивних та суб'єктивних ознак їх складів, окреслити проблеми кваліфікації цих кримінальних правопорушень та призначення покарання за їх вчинення.

Метою дослідження авторка визначила вирішення конкретного наукового завдання – здійснення комплексної кримінально-правової характеристики аудитора як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, а також розроблення пропозицій щодо удосконалення відповідних кримінально-правових норм. Для досягнення поставленої мети визначено сім завдань, які в цілому кореспондують з планом роботи та положеннями, викладеними у висновках, і успішно виконані дисертанткою.

З урахуванням поставленої мети, визначеного об'єкта та предмета дослідження дисертанткою правильно використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання у їх поєднанні. Такий підхід забезпечив повноту розроблення теми дослідження і достовірність отриманих результатів.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена й тим, що здобувачка використала достатню кількість актів вітчизняного та зарубіжного законодавства (Австрії, Англії, Болгарії, Естонії, Ізраїлю, Іспанії, Китаю, Молдови, Монголії, Німеччини, Польщі, США, Туреччини, Угорщини, Фінляндії, Франції, Чехії, Швейцарії, Швеції), судової практики, наукової літератури з аналізованих питань.

Висновки та рекомендації дисертантка обґрунтовує з урахуванням судової практики на основі вивчення окремих судових рішень у кримінальних провадженнях, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих Ващук О.В. у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази, опрацюванню значної кількості нормативних актів як України, так і зарубіжних держав, судової практики, правильному поєднанню методів наукового пошуку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу у наукових публікаціях.

Є підстави стверджувати, що рецензована дисертація є першим у вітчизняній науці кримінального права комплексним дослідженням теоретичних і прикладних проблем кримінальної відповідальності аудитора як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, авторкою визначено основні ознаки аудитора, які характеризують його як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення та дозволяють виділити його серед інших суб'єктів кримінальних правопорушень.

Запропоновано розширити предмет кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 209¹ КК України, передбачивши також відповідальність за умисне неподання, несвоєчасного подання або подання недостовірної інформації, *що може бути пов'язана з проведенням фінансового моніторингу*. Висловлено пропозиції щодо удосконалення законодавчої техніки формулювання назв і диспозицій статей особливої частини КК України, що передбачають склади кримінальних правопорушень, що вчиняються аудитором як спеціальним суб'єктом.

Авторкою висловлено доцільність обмеження можливості суддів на підставі угод призначати за корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, більш м'які покарання ніж передбачено в санкції статті особливої частини КК України.

Наукове дослідження, проведене Ващук О.В., має не тільки теоретичне, але й практичне значення. Наведені дисертанткою положення та пропозиції можуть бути використані для удосконалення чинного кримінального законодавства України. Наприклад, авторкою цілком обґрунтовано запропоновано у диспозиції ч. 3 ст. 365² КК України слово «дії» замінити на слово «діяння», оскільки передбачені протиправні діяння можуть бути вчинені як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності.

Також варто погодитись із пропозицією змінити назву ст. 368⁴ КК України «Підкуп особи, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг», що відповідало б формулюванню диспозиції ч. 1 цієї статті. Сприймається також думка дисертантки щодо зміни формулювання суспільно небезпечних наслідків у диспозиціях ст.ст. 209¹, 232¹ та 365² КК України на «істотна шкода охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих *фізичних осіб...*», оскільки Конституція України гарантує права і свободи як громадян, так і іноземців та осіб без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах.

Основні результати дисертації Ващук О.В. достатньо повно відображені у 5 наукових статтях, з яких 4 опубліковані у вітчизняних виданнях, включених

до переліку наукових фахових видань України, а 1 – у зарубіжному рецензованому виданні, а також у 5 тезах доповідей на конференціях, що відповідає вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, у достатньому обсязі відображені в анотації до дисертації, зміст якої відповідає встановленим вимогам. Текст дисертації викладено у науковому стилі, літературною державною мовою.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності.

У дисертації звернення здобувача до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації рецензентом не виявлено.

Загальна позитивна оцінка дисертації не виключає можливості висловлення окремих зауважень, виявлення окремих спірних та таких, що потребують додаткової аргументації, положень і висновків, внесення певних побажань рекомендаційного характеру.

1. Безумовно, відзначаючи важливість дослідження правового регулювання кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у зарубіжних державах, варто наголосити на тому, що предметом дисертаційного дослідження виступає аудитор як спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення *за законодавством України*. З огляду на це, не зовсім логічним є наявність у роботі підрозділу 1.3 «Кримінальна відповідальність аудитора за законодавством окремих зарубіжних країн».

2. У підрозділі 1.1 авторка досліджує історичні аспекти становлення та розвитку кримінальної відповідальності аудитора як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Однак увага зосереджується на законодавстві російської імперії, а пізніше – СРСР, однак взагалі не приділяється законодавству, яке існувало за часів перебування західноукраїнських земель під владою Польщі та Австро-Угорщини.

3. Дисертантка обґрунтовує необхідність доповнити КК України новою ст. 366⁴ під назвою «Підроблення документів особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг». Зазначена пропозиція потребує додаткового аргументування, оскільки, наприклад, ч. 2 ст. 358 КК України уже передбачає кримінальну відповідальність за складання чи видачу аудитором завідомо підроблених офіційних документів.

4. Дискусійною і такою, що потребує додаткової аргументації, є висловлена думка про «доцільність обмежити можливість укладати угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, оскільки КК у ст. 69 забороняє за вчинення таких кримінальних правопорушень призначати основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК». Як видається, проблема тут полягає у тому, що суди в супереч положенням ст. 69 КК України у випадку засудження за корупційне кримінальне правопорушення або кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, призначають основне покарання, нижче від найнижчої межі, а не у самій можливості укладання угоди про визнання винуватості.

Разом з тим, слід відзначити, що висловлені рецензентом зауваження і побажання мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновки:

1. Дисертація Ващук Олени Володимирівни на тему «Аудитор як спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення за законодавством України» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини кримінального права та правозастосовної практики.

2. Дисертація Ващук О.В. виконана і оформлена у відповідності до вимог, передбачених Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Здобувачка Ващук Олена Володимирівна заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент

завідувач кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, кандидат юридичних наук, доцент

Сергій КРУШИНСЬКИЙ